

SUF

P O L I T I S K B U L L E T I N nr.5 1967/68

Faglig politikk. Av Kjell Bygstad.....side 1

Foran lønnsoppgjøret 1968. Av Per Wiberg... " 14

AKP

Faglig politikk.

Utdrag av foredrag på SUF's seminar 20. - 21. januar 1968.

Av Kjell Bygstad.

Innledning.

Grunntrekk av fagbevegelsens historie.

Den første fagforening ble stiftet i Oslo i 1872, fagbevegelsens historie her i landet er altså ikke så gammel. Ti år senere var det stiftet så pass mange fagforeninger at disse gikk sammen i et fagforbund. I 1887 fikk den politiske arbeiderbevegelse sitt organisatoriske uttrykk i DNA.

LO ble dannet i 1889 som en sammenslutning av de fagforeninger som inntil da var dannet. Først i 1905 passerte LO's medlemstall 15000. Etter siste verdenskrig fikk man et svært oppsving av medlemstallet like til 1965 da det begynte å stagnere. Nå er stillingen den at medlemstallet går den andre vegen, et viktig fenomen som man må rette søkelyset på og finne årsakene til.

Oppbygging og virkemåte.

Status i dag er den at LO har ca. 573 000 medlemmer. Arbeiderne står tilsluttet en fagforening, fagforeningene går sammen i forbund, og hvert enkelt forbund er tilsluttet LO. De 573 000 medlemmer er i dag fordelt på 5100 forskjellige foreninger, igjen fordelt på 41 forbund.

Det er to hovedmåter å organisere fagbevegelsen på. Den ene er å organisere lønnstakerne etter fag (i England nytter man fortsatt denne tungvinte organisasjonsformen). Den andre måten er å organisere etter industrielle linjer, altså alle arbeidere på samme arbeidsplass er tilsluttet samme fagforening uansett hva de arbeider med. Den vanlige organisasjonsformen som en har søkt tilstrebet i LO etter 1923 er denne industrielle linja.

Hovedtendenser i lønnsutviklinga de siste åra.

Før en går over til å diskutere faglig strategi, kan det være vel verdt å se på hvordan lønnsutviklinga har vært her i landet de siste åra når det gjelder fordelinga av inntektene og skattebyrdene, i det hele tatt hvordan man har fordelt denne samfunnskaka som man kaller nasjonalproduktet.

Hvis man da skjematisk deler dette i to, den ene delen det som tilkommer eierinteressene, den andre delen det som tilkommer lønnstakerne, så vil man se at i de fire siste åra Arbeiderpartiet hadde regjeringsmakta, fra 1962 til 1965, steg lønnstakernes andel av dette produktet med 21%. Samtidig steg eiernes andel med 45%, altså med mer enn det dobbelte. Hvis man tar for seg skatteutviklinga i den samme fireårsperioden, vil en finne lønnstakerne på toppen. Deres skattebyrder økte i denne perioden med 29%, mens næringslivets skatter økte med 17%. Enn videre kan det nevnes at aksjonærenes skatter økte med 10%. Hvis en så ser disse to tingene i sammenheng, blir bildet helt groteskt til fordel for eierinteressene. Man kan si at lønnstakernes skatter i prosent av deres inntektsøkning var 26% mens eiernes skatter i prosent av deres inntektsøkning utgjorde bare 5%. Dette skulle med all ønskelig tydelighet vise at det har funnet sted en kraftig konsolidering av klassesamfunnet.

Tariffoppgjørene - talentfullt regisserte skuespill.

Den lille del av statistikk som ovenfor er framlagt, skulle vise klart at tariffoppgjørene ikke har brakt noen fundamental velstandsøkning til de fagorganiserte. Tariffoppgjørene er bare talentfullt regisserte skuespill. Særlig viktig er disse skuespillene blitt etter at man har fått radio og TV. Før da gjelder det i løpet av disse lange forhandlingsukene, da gutta sitter sammen i skjorteermene til ut i de små timer, og da Mentsen og Østberg spiser ertesuppe sammen i 4-tiden om morgenen før de går løs på neste dags forhandlinger, i eteren og på skjermen å gi inntrykk av at her dreier det seg om toffe og store ting, her avgjøres lønsmottakernes videre skjebne.

Aukrust-utvalget har imidlertid vist, det alle visste, at tariffoppgjørene bare gir kompensasjon for prisstigningen for de fleste lønnstakere. Prisstigningen som automatisk følger etter tariffoppgjørene, spiser opp det aller meste av det som arbeiderne forhandler seg fram til ved lønnsoppgjørene.

Opgjørformen.

En viktig forutsetning for å forstå dette, og som kanskje er den fremste hemskoen for å få tariffoppgjør som gir reallønnsøkning, er selve den oppgjørformen som har vært praktisert i den senere tid: samordnede oppgjør. Ved alle de tre siste oppgjørene har LO-ledelsen gått med på samordnede oppgjør, mens SF's standpunkt hele tiden har vært at det skal være forbundsvis oppgjør. Dette har SF hatt

- 3 -

støtte for i en hel rekke fagforbund som har krevd dette, men som først i år blir tatt til følge av LO som selv nå krever dette.

Hensikten med samordnede oppgjør er klar fra arbeidsgivernes side. De har med stort hell ved slike oppgjør kunnet bruke lavtlønnsfagene som pressmiddel til å senke taket på lønnstillegget så langt ned som overhodet mulig.

Alle vet at de forskjellige arbeidsplasser har ulik lønns- evne til å kunne imøtekomme kravene fra sine ansatte. La oss si at én industrigren kan tilby 10 øre mer i timen, mens en annen kan tilby 70 øre mer i timen. Når man så skal samordne dette, kunne man jo tro at tilbudet ble liggende et sted midt mellom 10 og 70 øre, altså 40 øre. Men det blir det jo ikke, for den bedriften som sier at den ikke har råd til å betale mer enn 10 øre mer i timen, den vil bidra til å trekke ned alt sammen. Man kan ikke si at nå skal vi ha et generelt lønnstillegg på 40 øre i timen, for da var det bedrifter som ikke bare ville si at de gikk konk, men som faktisk også ville gjøre det. Teknikken med å samordne oppgjørene er altså at man skyver lavtlønnsgruppene foran seg for å bruke disse til å presse det generelle lønnstillegget så langt ned som mulig. Resultatet er at lønnstillegget blir så vidt lite at det bare kompensierer prisstigningen.

Ved forbundsvise oppgjør derimot går man inn i forhandlinger med sin virkelige motpart og kan med all styrke kreve fullt utbytte alt etter hva den enkelte arbeidsplass måtte være i stand til å betale.

Så blir det innvendt at på tross av samordnede oppgjør er det jo en god del lønnstakere som har fått reallønnsøkning. Dette er riktig. Men denne reallønnsøkning kommer bare de til gode som greier å oppnå lønnsglidning på den enkelte arbeidsplass. Hva er lønnsglidning? Jo, det finnes enkelte arbeidstakere som på sin arbeidsplass, på Borregård, ved A/S Syd-Varanger osv., kan greie å gå i forhandlinger med sine stedlige arbeidsgivere og der presse seg til tillegg som går ut over tariffoppgjørene. Det kan nevnes at i en periode ved A/S Syd-Varanger kom 60% av lønnsøkningen av lønnsglidning, bare 40% av de tarifferte tilleggene.

Disse arbeiderne greier seg da relativt bra. Men de som arbeider i lavtlønnsfag og som ikke har noe strategisk utgangspunkt for å kunne presse sine stedlige arbeidsgivere til lønnsglidning, de får kun de tarifferte tilleggene, og får dermed ikke del i velstandsøkningen som skulle finne sted i landet.

Det er hevdet at den samordnede oppgjørsformen nettopp skal komme lavtlønnsgruppene til gode. Det stikk motsatte er tilfelle. Konsekvensen av denne oppgjørsformen er at etter hvert begynner arbeiderne i de sterke fagene å skjonne teknikken i det hele, og de gir til slutt blanke blaffen i hele lønnsoppgjørene. For om disse oppgjørene gir dem 15 ore mer eller 20 ore mer i timen, det blir ett fett på grunn av at prisene følger automatisk etter. Så setter de heller alt inn i kampen på den enkelte arbeidsplass for å sikre lønnsglidning. Men på denne måten vil de sterke forbundene bidra til at lønnsspørsmålet blir tatt ut av tariffoppgjørene, og oppgjørene blir med dette helt illusoriske. Resultatet er at arbeiderne i lavtlønnsfagene på en måte blir latt i stikken. Derfor er den samordnede oppgjørsformen så forkastelig. Dens konsekvens er at fagbevegelsens kampstyrke svekkes.

Lavtlønnsproblemet.

Hovedårsaken til det nåværende lavtlønnsproblemet, ved siden av selve oppgjørsformen, er den politikk som er karakterisert ved de prosentvise tillegg. Dette virker nettopp til å utvide forskjellen mellom lønningene og bringe dette misforholdet videre. Selv om LO aldri offisielt har akseptert denne politikken, har man latt seg tvinge til å gå med på den, for å si det svært pent.

Den tredje tingen som er svært viktig når vi diskuterer lavtlønnsproblemet, er prispolitikken. For så lenge prisutviklinga helt er unndratt kontroll fra arbeiderklassen, er det umulig å løse lavtlønnsproblemet ved tariff-forhandlingene.

SF's alternativer.

Foruten selve oppgjørsformen, er hovedalternativet for å løse lavtlønnsproblemet en lovfestet minstelønn. Det offentlige, Stortinget, kunne ved lov bestemme at det ikke er tillatt å betale mindre enn la oss si kr. 7,50 for timen. Nå finnes det imidlertid bedrifter som ved en slik minstelønnsordning ville komme i store vanskeligheter, ja like til konkursens rand. Konsekvensen av en lovfestet minstelønnsordning må derfor bli at det offentlige hjelper til slik at også disse bedriftene blir i stand til å utbetale minstelønna til sine arbeidere. Dette må skje i form av subsidiering: enten direkte over statsbudsjettet ved at man bevilger så og så mye til den og den reform, eller ved at man oppretter et slags krisefond i næringslivet slik at de bedre stilte bedrifter betaler

inn til dette fondet som så de svakt stilte bedriftene kan trekke ut kapital på for å sikre den garanterte minstelønna.

Subsidiering kan skje til selve bedriften, men det vil sikkert være riktigere at den overføres direkte til den enkelte arbeidstaker. Den siste formen er heller ikke totalt fremmed i og med at staten også i dag betaler barnetrygd og andre sosiale ytelser, som delvis kompenserer for dem som har svært lave inntekter. Her er det imidlertid tenkt på en helt annen nivåheving.

Nå må man selvsagt være klar over at dersom man skal fremme en slik reform, så er det ikke for å subsidiere det private næringsliv. For det første må man stille betingelsen at de subsidierte bedriftene har full offentlig regnskapsplikt, slik at man kan kontrollere at de virkelig ikke har evne til å betale minstelønna.

For det andre må sosialister ikke noye seg med at samfunnet tar seg av underskuddsbedriftene. Det naturlige er at når samfunnet hjelper disse bedriftene til å holde det gående, må samfunnet kreve noe igjen. Det man bør kreve igjen, er at man får kontroll over administrasjonen. Og det er da uhyre viktig at det blir lønnsstakerne på arbeidsplassene som blir representert i styret, og ikke at administrasjonen blir overlatt til en eller annen byråkrat i et departement.

En bør enn videre kreve at staten ikke bare skal overta den delen av næringslivet som de private ikke makter å drive lønnsomt, ellers begår man samme feil som Arbeiderpartiet hele tiden har gjort. Arbeiderpartiet har aldri nasjonalisert noen virkelig profitable bedrifter, bortsett delvis fra aluminiumsindustrien som ble reist på statlig basis, men som man da sørger for å kvitte seg med etter hvert som den er begynt å bli profitabel. Nettopp for å kunne drive samfunnsøkonomisk lønnsomt, er det viktig å nasjonalisere de mest profitable bedriftene. Da vil man også oppnå å skape et overskudd til staten som vil gjøre det mulig å subsidiere svake bedrifter.

En betingelse for å subsidiere slike bedrifter må være at enten er produktene deres samfunnsmessig nødvendige, eller at arbeidsplassene er samfunnsmessig nødvendige fordi de ligger i utkantdistrikter.

Kontroll over prisstigninga.

I stedet for en uhemmet prisstigning må vi få kontroll med prisene slik at tilleggene ved lønnsoppgjørene kan bli reelle, og ikke bare en nominell kroneøkning.

Dette kan i dag best oppnås ved å gjennomføre pris-og avansestopp etter å ha gjennomført et lønnsoppgjør. Dette har SF foreslått flere ganger. Siste gangen det ble foreslått under Arbeiderpartiregjeringa, var lønns-og prisminister Nordstrand oppe og harsellerte over dette forslaget, det var bare noe en kunne tenke seg å gjennomføre under krig eller liknende krisesituasjoner. Ett år senere stemte også Arbeiderpartiet for pris-og avansestopp, men da var partiet kommet i opposisjon og forslaget kunne ikke gjennomføres. Mon tro om man vurderte situasjonen slik at man var kommet i krig ved at man hadde fått en ny regjering?

Forholdet mellom priser og sysselsetting i et kapitalistisk samfunn er det svært viktig å diskutere. Et viktig spørsmål blir hvilke virkemidler man er villig til å ta i bruk. I dag bruker myndighetene bare indirekte virkemidler i prispolitikken, gjennom penge-og finanspolitikken, rentepolitikken, delvis også skattepolitikken. Men først når man er villig til å ta i bruk langt mer direkte virkemidler, kan man ha håp om å få kontroll med inflasjonen og prisene. Slike direkte virkemidler er f.eks. prisregulering, inntektregulering, rasjonering, løyveordninger av forskjellig slag osv.

Investeringspolitikken har uhyre stor betydning for pris-og lønnsnivået. Det er i dag investeringspolitikken som er hovedårsaken til den enorme prisstigninga, og ikke det at lønnstakerne ved tariffoppgjørene får så og så mye mer i økt kjøpekraft. Å legge skylda på lønnstakerne er den rene løgn når man vet hvor mye næringslivet overskrider de utlånsrammer som det er inngått avtale om ved staten.

Det er særlig tre faktorer å satse på:

1. Kampen for bedre økonomiske forhold.
2. Kampen for innflytelse på den økonomiske politikken (kontroll på toppen).
3. Kampen for kontroll på den enkelte arbeidsplass (kontroll på bunnen).

Kampen for bedre økonomiske vilkår.

Så lenge situasjonen er slik som den er, da vi ikke har noen særlig innflytelse på den økonomiske politikken, og heller ikke noen særlig innflytelse på den enkelte arbeidsplass, er det viktig når vi diskuterer "brødpolitikk", at vi setter andre krav i forgrunnen enn nettopp disse 10 ore mer i timen. Det gjelder å kreve slike goder som ikke blir fratatt en gjennom inflasjonen. Slike goder er kortere arbeidstid, lengere ferie, bedre sykkelønsordninger osv.

En annen ting er at man må sikre seg reelle goder, og ikke fiktive goder. I dag vet man jo at når man skal til å forhandle om tariffen, f.eks. i bygningsfagene, så forhandler man om å heve timelønna fra 12 oss si kr. 9,30 til kr. 9,60. Dette er jo bare narrespill når man vet at arbeiderne i bygg tjener 12 - 14 kr. i timen. Det samme forholdet har man i en rekke fag, og det er en uhyre farlig politikk. For man kan meget vel tenke seg at den omvendte strategiske situasjon inntreffer på arbeidsplassene, at etterspørselen etter arbeidskraft blir mindre (denne tendensen ser man i alle vest-europeiske land utenom Norge, som her i øyeblikket står i en særstilling). Da vil situasjonen bli den stikk motsatte, og da har lønnstakerne ikke annet å kreve enn det de har fått tariffestet. Da kan man temmelig raskt få oppleve et nokså ubehagelig fall fra de 12 - 14 kr. i timen til kr. 9,60 i timen, for mange vil situasjonen bli enda langt verre. Derfor er det så uhyre viktig at man får lovfestet på papiret og godkjent av sin motpart de eksisterende lønnsordninger.

En annen illustrasjon til spørsmålet reelle eller fiktive goder er arbeidstidsforkortelsen. Ved slik forkortelse må det kreves full kompensasjon slik at man ikke går ned i lønn fordi at man får færre arbeidstimer i uken. Det er jo liten vits i å sette ned arbeidstida fra 45 timer til $42\frac{1}{2}$ time dersom dette bare medfører at det blir $2\frac{1}{2}$ time mer i uken til å arbeide overtid i. Saken er den at på tross av den ene arbeidstidsforkortelse etter den andre, er det lenge siden industriarbeiderne jobbet så lang arbeidsdag som de gjør nå. Arbeidstidsforkortelsene har bare ført til mer overtidssjopping. Lovbestemmelsene om overtidssarbeid (jfr. Arbeidervernloven) blir stadig uthulet slik at mange blir kommandert til å jobbe overtid meget mot sin vilje. En annen sak er jo at dette forholdet medfører at lønsmottakerne etter hvert lærer seg til en levestandard som ikke baserer seg på 45-timersuken, men 45 timers uke pluss 10 - 15 timer overtid.

Avtaletidens lengde er også verdt å nevne. I SF's faglige uttalelse er ett av kravene at avtaleperiodens lengde ikke skal være mer enn ett år. Nå har man stadig vekk hatt to-årige avtaler, og NAF krever tre-årige. I løpet av disse to årene stiger prisene så mye at lønnstilleggene blir fullstendig oppspiste. Ett-årige avtaler ville forhindre dette i en viss grad.

Kampen for innflytelse på den økonomiske politikken.

Dette er ikke noe som kan oppnås ved at fagbevegelsen liksom fatter vedtak om det. Det kan bare oppnås ved at fagbevegelsen går sammen med en politiske arbeiderbevegelse, ved at man får inn på

Stortinget slike representanter som fører en politikk som sikrer lønnstakerne reelle goder og som er villige til å ta i bruk de virkemidler som er nødvendige for å gjennomføre dette. Fagbevegelsen må være politisk, men det er samtidig viktig å understreke at den må være partipolitisk uavhengig, noe jeg skal komme tilbake til.

Kampen for kontroll på den enkelte arbeidsplass.

Sosialismen er blitt fryktelig miskreditert etter at revolusjonen i Sovjetunionen ble forrådt og man i de øst-europeiske land etter hvert har innført en form for statskapitalisme, hvor en ny samfunnsgruppe sitter og manipulerer med det store flertall. Det er viktig for oss at vi får forklart at med sosialisme mener vi ikke bare nasjonalisering av industri og næringsliv. Når staten overtar fra de private må det være for å føre kontrollen videre til den enkelte arbeider på den enkelte bedrift. For han er mest i stand til å forstå hva som er best for han selv og samfunnet som helhet.

Det er imidlertid en fullstendig misforståelse at det er mulig å gjennomføre industrielt demokrati i det kapitalistiske samfunnet. Det er umulig liksom å presse DNA til å gå med på et lovforslag om et reelt industridemokrati med avgjørende myndighet til de ansatte. Jeg tror ikke på sosialistiske øyer i det kapitalistiske samfunn. Det er klart at en så fundamental endring som industrielt demokrati ville bryte fullstendig med det kapitalistiske systemet. Derfor er dette et perspektivprogram for oss, for å vise at vi ikke vil statskapitalisme, men virkelig sosialistisk demokrati. Dette er ikke noe som kan gjennomføres ved kvasiløsninger ovenfra ved at man blir enige med arbeidsgiveren om å opprette produksjonsutvalg, der arbeiderne blir sittende som gisler, og ved at arbeiderne ellers får lov til å bestemme hva slags toalettpapir som skal brukes eller fargen på gardinene i spiserommet, og andre fullstendig uvesentlige ting.

Splittelsespolitikken.

I dag blir det fort en bevisst splittelsespolitikk fra de borgerliges (les DNA's) side. Vi er jo blitt beskyldt for å være splittelsesmakere, men den reelle splittelsen er ikke splittelsen i organisasjoner, men i de forskjellige økonomiske grupperinger, f.eks. splittelsen mellom arbeidsfolk i byene og arbeidsfolk på landet. En kan bare minne om Einar Gerhardsens taler på Youngstorvet der han mer enn en gang forklarte prisstigninga med at bonder og fiskere hadde lagt på sine priser. På den måten hisser

man den ene arbeidergruppa opp mot den andre og får en splittelse mellom folk som egentlig står i samme forhold til hovedfienden: storkapitalen. Denne splittelsen har man også innenfor LO, mellom arbeider og funksjonær. Det er jo bittert for arbeidere som kommer på jobben kl. 7 om morgenen å se at to timer senere kommer det noen hvitsnipper inn på den samme arbeidsplassen, og disse har ikke bare en annen arbeidstid, men også bedre og sikrere lønssystemer og bedre sosiale betingelser. - Slik splitter man opp. Hvordan skal man kunne skape en sterk fagbevegelse når en slik splittelsespolitikk blir en integrerende del av arbeiderbevegelsen?

Hovedoppgaven i dag: Gjenreise fagbevegelsens kampkraft.

Det er da tre hovedkrav som må stilles:

1. En fri og uavhengig fagbevegelse.
2. Streikerett.
3. Indre demokrati i fagbevegelsen.

En fri og uavhengig fagbevegelse.

Vi har tidligere nevnt at fagbevegelsen er politisk, men partipolitisk uavhengig. Den gangen det fantes en landsorganisasjon og bare ett arbeiderparti, var det helt nødvendig med et intimt samarbeid mellom disse to. Men når den politiske arbeiderbevegelse splittes i flere partier, er det uhyre farlig at ett av disse partiene får monopol på fagbevegelsen. Fagbevegelsen må stå fritt til å kunne slutte opp om SF's krav, om NKP's krav likeså vel som om DNA's politikk, ja til og med om Høyres krav dersom en kunne tenke seg at Høyre ville fremme noe som var i lønnsstakernes interesse. Da ville man få en fagbevegelse som var politisk bevisst, og ikke som i dag et underbruk under det borgerlige DNA.

Streikeretten.

Vi kan konstatere at etter krigen er det gjennomført over 50 lønnsnevnder (de aller fleste under Arbeiderpartistyre!). Det er helt utrolig at DNA skal gå sammen med Høyre i å frata fagbevegelsen streikeretten, som man har brukt generasjoner for å kjempe seg fram til og som er det viktigste kampmidealet for hele arbeiderbevegelsen. Hva er hensikten med å være organisert dersom en ikke skal kunne sette makt bak sine krav? At man får tilbake den reelle streikeretten, betyr ikke at man får en masse streiker, tvert i mot. For det vil bety at arbeidsgiverne innretter seg etter at det virkelig kan bli streik, noe de ikke er interessert i, og derfor må de gi etter. Så lenge streikeretten er illusorisk, blir fagbevegelsen ikke noe annet enn en tiggerorganisasjon og NAF opphøyet til et veldedighetsorgan.

Innen SF er man prinsipielt mot lønnsnevnd. Men så har det likevel hendt et par ganger at partiets stortingsmenn har stemt for dette. Det skjedde i konflikten med styrmenn i utenriksfart for to tre år siden. Straks brukte LO dette på et landsmote i Jernbaneforbundet mot våre folk der. Kjære dere, sa de, vi er heller ikke prinsipielt for lønnsnevnd, forskjellen mellom oss og Gustavsen er bare den at vi ikke er enige om hvor ofte det er hensiktsmessig å bruke den.

SF stemte også for lønnsnevnd for SAS-flygerne. Begge deler mener jeg er uriktig. Det er så forferdelig farlig å begynne å vurdere når det er riktig å bruke lønnsnevnd. Da har man brutt med den prinsipielle holdninga i spørsmålet, og man er straks inne i et farlig spor. LO hevder også at den er prinsipielt mot lønnsnevnd, LO vil vurdere bruken fra tilfelle til tilfelle. Ved samordnede oppgjør bruker man så en argumentasjon som går ut på at man kan ikke kaste landet ut i en slik katastrofe som det ville være hvis 570 000 fagorganiserte gikk til streik. Men det har også hendt at man har brukt lønnsnevnd mot 8 personer ved velferdskontoret for handelsflåten i London, og da kunne man i hvert fall ikke hevde at landets økonomi var i fare. Også andre eksempler har vist at LO bruker lønnsnevnd i tide og utide. Derfor er det etter min mening viktig at vi står beinhardt på den linja at vi ikke i noe tilfelle vil tillate tvungen lønnsnevnd. Nødvendige unntak er her bare livsviktige fag som legehjelp og brannvesen.

Demokratiet i fagbevegelsen.

Sosialismen må alltid stille strenge krav til egen praksis. Sosialismens organisasjoner, det være seg politiske eller faglige, må være eksempler i så måte. Når det gjelder LO's praksis, kan man bare konstatere at det har funnet sted en kraftig innsnevring av demokratiet i denne organisasjonen. Nå kommer det ene avtaletinget etter det andre sammen for å bestemme hvilke krav som skal reises ved tariffoppgjøret. Bakgrunnen for opprettelsen av avtaleting er at LO-ledelsen er blitt påført det ene nederlaget etter det andre ved at medlemmene har stemt ned anbefalte forslag. Ved tariffoppgjøret i 1966 gikk Mentsen til Østberg og forlangte en lønnsøkning på 11% i løpet av ett år. Han kom tilbake og hadde fått nokså nøyaktig en fjerdedel av dette, 5 3/4% i løpet av to år. Likevel var han frekk nok til å anbefale forslaget. Det ble imidlertid grundig nedstemt ved uravstemningen. Da gikk Mentsen og Aspengren inn på sitt lønnskammer og sa: vi overlever ikke et slikt nederlag til. Dette må vi sette en stopper for. Hvordan gjøre det?

Jo, ved å ta fra medlemmene stemmeretten. Så oppretter man avtaleting, der man f. eks. opplever at 135 mann får lov til å uttale seg om tariffkravene, mens nærmere 80 000 medlemmer er umyndiggjort (Jern&Metall).

Dette fører til en veldig passivisering av medlemmene. Et viktig tegn i tiden er at LO's medlemstall nå er for nedadgående. Prosentvis regnet er medlemstallet nå det laveste siden for krigen. Bare i Oslo-området er det 220 000 som er uorganiserte. For oss er dette et spesielt problem, for det er de unge og radikale som gir opp, de som i følge vår politikk skulle radikaliseres i fagbevegelsen innenfra.

En må også nevne LO-byråkratiet. I dag har man livsvarige valgte tillitsmenn med feite lønninger. Hvis man foretok en undersøkelse over hvor lenge det er siden disse har vært på en arbeidsplass, ville man få en uhyggelig statistikk. Det er klart at slike folk totalt mister kontakten med dem som de skulle være tillitsmenn for.

En spesiell sak: Kollektiv hjemmeforsikring.

LO har med forsikringsselskapet Samvirke forhandlet seg fram til en avtale om hjemmeforsikring for sine medlemmer som skulle være mye billigere og bedre enn de eksisterende forsikringsordninger ellers. Men Samvirke satte som betingelse for disse gunstige avtaler 100% oppslutning fra de fagorganiserte. For å gjennomføre dette gjorde LO-ledelsen ordningen kollektiv for medlemmene, ingen fikk rett til å reservere seg overfor den.

Sjelden har byråkratiet i LO avslørt seg så grundig som i dette tilfelle. Uten at ordningen er blitt diskutert i grunnorganisasjonene, uten at medlemmene blir tatt med på råd, trumfer man saken igjennom som et diktat ovenfra, fra ledelsen på et landsmøte.

Det blir hevdet at ordninga er gunstig for lønnstakerne. Det er riktig at premiene er forholdsvis lave. Men ordninga har flere påviselige svakheter. F. eks. vil familier som har flere medlemmer ute i arbeidslivet, måtte betale uforholdsmessig mye for det innboet de har felles. Dessuten har man ingen garanti for at premiene ikke vil bli vesentlig forhøyet. En kan meget vel tenke seg at satsene er satt relativt lavt inntil ordningen er kommet godt i gang, og så vil man øke premien slik at man snart er fullt på høyde med de andre forsikringsselskapene. - En sak for seg er at Samvirke har kolossalt dårlig ry på seg, særlig som bilforsikringsselskap.

- 12. -

Men alt dette er egentlig uvesentlig når man tenker på prinsipp-spørsmålet: retten til å reservere seg og den fullstendig udemokratiske måten saka er blitt behandlet på, i forhold til en sosialistisk målsetting har nettopp dette betydd et kolossalt tilbakeskritt.

Det sosialister burde påpeke, er at en offentlig komité som skulle utrede saka om forsikringsvesenet i landet kort tid etter krigen, i 1954 kom med en enstemmige innstilling om at man burde nasjonalisere forsikringsvesenet. (Komitéen hadde en bred tverrpolitisk sammensetning, bl.a. var formannen i Høyre, Sjur Lindebrekke, medlem) Komitéutredningen havnet i Arbeiderpartiets departementskuffer og ble bevisst glemt og bortgjemt. Det er en sorgelig kapitulasjon for borgerskapets framstøt når LO, på et tidspunkt da det var arbeiderflertall på Stortinget som kunne ha gjennomført denne ordninga, oppgir det som ville være i hele samfunnets interesse, og nøyer seg med å konkurrere med de privatkapitalistiske forsikringsselskaper på deres egne premisser.

Denne saka reiser også et prinsipielt spørsmål av en annen karakter: hvor går LO's virkeområde? Skal fagbevegelsen bare beskjeftige seg med tariffoppgjør, eller skal den også drive med mer perspektivrike ting som f.eks. sosialpolitikk eller utenrikspolitikk (jfr. Fellesmarkedet) når dette har avgjørende konsekvenser for lønsmottakerne.

Selvsagt er vi sterkt betenkte over at fagbevegelsens oppgaver blir gjort til gjenstand for inngrep fra domstolenes side. Men dette må LO's ledelse ta ansvaret for på grunn av den stupide og idiotiske handlemåte og ved selvbestaltet å nekte rimelig reserveringsrett. Konsekvensen er at flere og flere melder seg ut av LO, p.g.a. den manglende reserveringsretten. Det bemerkelsesverdige er at disse, ved siden av de unge og radikale, er folk som har stått organisert i LO gjennom 30 - 40 år, og som aldri har tenkt som noe annet enn sosialister. Men dette går for langt. For, spør de, hvor går egentlig grensen? Hvis vi sluker dette, så blir vel neste vedtak på LO-kongressen at vi skal tvangsabonnere på Arbeiderbladet. Det kan fattes med simpelt flertall på LO's kongress at nå skal vi gi lønntakerne et sosialt og nødvendig politisk gode og vedta en kollektiv abonnementsordning på Arbeiderbladet slik at alle kan få dette mye billigere enn tidligere. De som ikke vil gå med på dette, har bare å melde seg ut av LO.

I siste instans reiser denne saka det virkelig vidtrekkende prinsipielle spørsmål, nemlig forholdet mellom individ og organisasjon. De tendenser som er kommet fram i den kollektive hjemmeforsikrings-saka, er det livsviktig å komme til livs. Ellers er vi for full fart inn i det korporative samfunn.

Viktige spørsmål i debatten etter foredraget:

Er det riktig å gå inn for lovfestet minstelønn?
Vil de subsidieringsordninger som måtte følge denne reformen, kunne utnyttes av det kapitalistiske næringsliv?

Hvor ansvarlig skal arbeiderne være? Hjelper det de svake næringer at de sterke renonserer på sine krav?

Er det riktig i alle tilfelle å gå mot tvungen lønnsnevnd (selv når det gjelder SAS-flygere med en årsinntekt på langt over 100 000 kr.) ?

Hvor langt skal LO's virkeområde gå? (Kollektiv hjemmeforsikring, standpunkt til EEC osv.)

Kan den faglige arbeiderbevegelse reformeres og radikaliseres innenfra, eller vil det på lengere sikt være nødvendig også her å arbeide for en radikalisering utenfra som i den politiske arbeiderbevegelse? ?

Foran lønnsoppgjøret 1968.

Kort utdrag av foredrag på SUF's seminar 20.-21. januar 1968.
Av Per Wiberg.

Vanligvis er det slik at LO' representantskap kommer sammen på et tidlig tidspunkt og trekker opp linjene foran et tariffoppgjør. LO's representantskap hadde da også allerede i desember 1967 et møte, men man ville ikke da ta et klart standpunkt til hva som skulle være hovedsaken ved dette tariffoppgjøret. Spørsmålet ble utsatt til januar måned i år. Det tidligere representantskapet henstilte imidlertid til forbundene og de enkelte fagforeninger å fremme sine krav fra grunnorganisasjonene.

Å trekke medlemsmassene inn på denne måten slik at disse får gi uttrykk for sitt syn, skulle jo være en demokratisk ordning. Men det er ikke dermed sagt at medlemmenes mening vil komme fram. Det er forbundsstyrene og de sentrale myndigheter i LO som til syvende og sist bestemmer hva som skal reises ved tariffoppgjøret. En innsnevring av demokratiet i LO er dessuten blitt gjennomført ved innføringen av kompetente forsamlinger eller avtaleting.

Som kjent har det ved de siste tariffoppgjørene blitt en form for fellesoppgjør, dvs. at LO's sentrale ledelse har vært toneangivende ved forhandlingene og trukket opp de viktigste linjene. Lokalorganisasjonene har på denne måten kommet sterkt i bakgrunnen. Hver gang har LO kommet med skremselen overfor NAF om at nå vil vi kreve forbundsvise oppgjør, de som har det beste kjennskapet til hvordan forholdene er innenfor det enkelte fagområde, skal få direkte kontakt med sin motpart i arbeidslivet. Likevel er Arbeidsgiverforeningens linje om å foreta oppgjørene på et felles plan blitt det som har vunnet fram. LO på sin side har alltid gitt etter og bare latt det bli med å skremme.

Fra SF's side er forbundsvise oppgjør satt helt i forgrunnen. Dette fordi det er en fundamental del av demokratiet dette at den enkelte fagorganiserte skal ha lov til å øve innflytelse på forhandlinene og de krav som stilles der. De fagorganiserte får ved det følelsen av å være med og bety noe i klassekampen, i motsetning til den frustrerende følelsen av å være satt helt utenfor spillet slik som det har skjedd ved de samordnede oppgjør. - Et annet viktig forhold er jo det at streikeretten i realiteten er opphevd ved fellesoppgjør.

Foran det tariffoppgjøret vi nå går i møte, har det fra LO's side blitt hevdet at nå skal det bli forbundsvist oppgjør. Er det riktig å si at det så vil bli slik? Personlig er jeg meget sterkt i tvil om så vil bli tilfelle. Dette bl.a. på grunn av det som er kommet fram etter at Norsk Jern-og metallarbeiderforbund hadde sitt avtaleting sammen for kort tid siden. I de linjene som ble trukket opp der, ble det overhodet ikke nevnt noe om et generelt lønnstillegg for medlemmene. Det ble heller ikke nevnt noe om kompensasjon for prisstigningen som har funnet sted i tariff-perioden fra 1966 og fram til i dag.)*

Det vil etter hvert i tiden som kommer, peke seg ut hvilke hovedkrav som blir reist. Men det er å frykte at tendensen som er kommet fram ved Jern&Metalls avtaleting, stort sett vil bli retningsgivende også for andre forbund.

En annen viktig ting er arbeidstidsforkortelsen og kompensasjon for denne. Dette spørsmålet har vært diskutert lenge, og det vil bli automatisk koplet inn i hovedoppgjøret nå. Det blir hevdet at et så stort og vanskelig spørsmål bare kan løses på toppplanet, og det er nok også det som kommer til å skje. LO's ledelse vil også denne gangen komme sentralt med i tariff-komplekset, rent forbundsvist oppgjør vil vi ikke få.

Det er nokså eiendommelig at vi kan gå bare et halvt år tilbake for å høre fra de som gjerne står fram som de store samfunnsstøtter i landet vårt, at Norge stod i en særdeles god økonomisk stilling internasjonalt sett. Det var ikke måte på hvilken

)* Riktig nok er det slik at man i denne perioden har hatt et indekstillegg, som kom på vårparten i 1967. Men for det første skal vi være klar over at det har vært en kraftig prisstigning fra våren 1967 og fram til i dag. Vi står nå i den situasjon at vi er nære ved å kunne kreve en ny regulering av lønninger og avtaler fordi levekostnadsindeksen er nær oppunder den neste røde strek på 135,4 poeng.

For det andre er det slik at lønnsregulering ikke gir full kompensasjon for prisstigningen. Det er snedig regnet ut at man ved en regulering skal ha en kompensasjon som tilsvarer bare 70% av den reelle prisutvikling. Dette vil si at ved hver indeksregulering vil man tape og gå tilbake reelt sett.

- 16 -

utvikling vi hadde hatt her i landet. Dette gav oss et håp om at man kunne imøtese tariffoppjøret 1968 med visse forhåpninger. Men i dag har de samme herrer, det være seg Østberg fra NAF eller generaldirektøren på Borregård, rykket ut og kommet fram med pekefingeren og gir uttrykk for hvor vanskelig stillingen er for industri og næringsliv. Dette er ikke noe nytt, det er et fenomen som kommer tilbake ved hver eneste tariffrevisjon. Men det som slår en, det er at LO-ledelsen hver gang biter på dette. Man skaper situasjoner som er slik at arbeiderne skal få demonstrert hvor vanskelig det er, slik at man skal være villig til å akseptere og forstå at kravene ikke skal være store før de går ut over den nasjonaløkonomiske ramme som det heter.

I denne situasjonen er det uhyre viktig å drive opplysende virksomhet. Den opplysningen som vanligvis finnes rundt om på arbeidsplassene om økonomi, lønnsforhold osv., er til dels meget sparsom og mangelfull, dels er den gitt i en slik form at en alminnelig mann ikke forstår den. Her har SUF en stor oppgave. Ved å spre opplysning og agitasjon på arbeidsplassene, gjennom brosjyrer og løpesedler, og da i et språk som de fagorganiserte forstår, kan SUF-ungdommen virke som en stor inspirator.